

ANDRES URRUTIA

Ezpata-ezpatan edo eskurik esku?

Ekonomia eta baliabideak eskas eta urri ditugu. Behin batean aberastasun handia zena, arrangura eta kezka iturria da orain. Nonahi eta noiznahi albiste okerrak eta makurrak ditugu eta bat-batean eta ia oharkabe konturatu gara, aldi batean aberatsak izan baginen ere, egun ezeduki eta makal gabiltzala. Errua norena? Horra hor buru-belarri kezkatzen gaituena, ulertzen ez dugulako, besterik gabe, behinolako gure kontsumo paradisu horretatik jaurtiki gaituen aingeru deuseztatzailea nork igorria dugun: merkatuek, finantza handiko erakunde eta korporazioek, espekulatzailleek... Hor dihardugu, ari eta ari, aldamenean horren ondorioak ikusten ditugula: langabezia, etxeetatik ateratzeak, banku eta kutxen porrotak...

Ziurtasun osoan bizi ginen, ez zegoen inor gure bizimodu horri kontra egingo zionik, indartsu eta kementsu ari ziren gure erakundeak, zerga-bilketa aurrera zihoan... Hitz batez esateko, zoriontsu ginen eta neke handirik ere ez genuen.

Goizetik gauera, alabaina, ikuspegia aldatu da. Arras bestelakoa dugu oraingoa eta, jakina, jaso dira ahotsak, bata bestearen atzetik, bakoitzari zer zor zaion gupidarik gabe galdatzeko.

Gurean ere, alegia, Euskal Herrian, halakoak nabaritu ditugu. Beharbada, oraintsu arte, alboko herrietakoak baino motelagoak, mantsoagoak izan dira. Orain, berriz, arrapaladan eta igarri-igarrian gure artean ditugu eta egunero entzuten dugu halako oiheri bortitza, giza seme-alaben izaera latza gogoratzen diguna. Oihu horrek argi azaltzen digu

zein den xedea, hots, bakoitzak bere burua salba dezala, inork inoren ardura izan gabe.

Balantzaren beste aldean ere, osterantzekoak, hau da, giza elkartasunaren esku erakutsi oparoak, euskaldunen lehengo ohiturak eraberrituz eta itxuraldatuz.

Giro horretan ari garela, bizi-bizia dugu zalantza euskara eta euskal kulturaren inguruan. Zer egin genezake halako krisialdietan? Batzuentzat, konponbidea erraza da, publiko bihurtu den-dena eta kito, guztion ahaleginekin aurrera aterra kontua. Beste batzuentzat, aldiz, kontuak hertsia goak dira eta horiek gizarteari erakusten diote, beti-beti, euren us-tez krisiak salbuetsi beharko lituzkeen lerro gorriak non dauden.

Hori esan eta badirudi mundua konponduta dagoela, besteak beste, marra edo lerro gorri horietatik harago daudenei bizirauteko esperantza ukatzen baitzaie. Aipatu ere egiten da, sutsuki gainera, halakoak direla hezkuntza eta osasuna.

Bitzuok ukatu gabe, Euskal Herrian besterik ez ote dagoen gure buruari galdetu beharko genioke. Era berean, zehaztu beharko genuke euskara bera eta euskal kultura zer diren gu guztiontzat, horien funtzioak nola bete eta abar, gutariko batzuentzat behinik behin, garrantzi handikoak baitira horiek eta zer esanik ez, erabakigarriak.

Natorren puntura eta argi esan dezadan lerro eta arlo babestu horietatik kanpo utzi den euskalgintza modurik gorrienean ari dela pairatzen egoera hori. Euskara bera eta horren etorkizuna jokoan dagoenean, badirudi, batzuentzat gutxienez, euskara eta euskal kultura ez daudela gizarte honen muinean, azalean baino; hartara, euskara eta euskal kultura ez direla apaingarriak baizik, igande, jai eta bisita egunetan plazaratzen direnak, auzokoek zein apartekoek ikus ditzaten gure ezaugarriak nabarmenenak.

Haiek gugandik alden du eta berehala sumatzen da, egunerokotasunaren esparruan, betiko joera murrizgarria, behin eta berriro errepikatzen diguna lelo berbera: *euskara zertarako?, euskara garestia da...*

Azkenean, gu ere horren sinesleak gara, elkarrekin baino, banan-banango irtenbideak hobesten ditugulako, krisiari aurre egiteko tenorean. Nork bere burua zaintzen duen birtartean (eta aldamenekoari zerbait kentzen badio hobe), ez gara konturatzen banaketa eta zatiketa horretan oinarriturik, gizarte honetan erabakiak hartzeko erantzukizuna dutenak (ez soil-soilean politikoak) ari direla, horren aitzakiaz, luzatzen eta luzatzen euskara eta euskal kulturaren apaltzea.

Ezpata-ezpattan ari gara aspalditik eta, indarrak batu beharrean, sakabanatu eta barreiatu guran gabiltza, inork inori lapurtzen dizkion hondakinen bila. Badira bazterretan ere bateratu nahi gaituztenak, aniztasunaren izenean, bateko eta besteko bandera eta pentsamenduaren azpian, gero-ko batean, jakina, bandera eta pentsamendu horiek baka-rrakoak eta hertsia-hertsia bihurtzeko asmoz.

Egia esan, ezpata-ezpattan itxura ematea baino, eskurik esku ibiltzea hobe. Horixe da gure oraingo erronka, euskalgintzaren esparruan pairatzen ditugun gabeziak deitoratuz, baina, aldi berean, aitortuz, gu geuk ere zer hobetu asko badugula, batik bat, gure zereginen eraginkortasunaren arloan.

Euskararen oraina eta geroa Ipar Euskal Herrian

Lerroburu horren karietara bildu ditu Euskaltzaindiaren Sustapen Batzordeak hamaikatxo hizlari eta entzule, Baionako Unibertsitatean, azaroaren 16an. Gaia, berez, ohargarria da eta jakin-min handikoa. Unea, ezin aproposagoa, une honetan ari baita eztabaidatzen, Iparraldean bertan, egitura egonkor baten afera. Ezagunak dira eta aspaldikoak, nolana ere, Iparraldean gertatu diren saioak eta ahaleginak, autonomia baten aldera. Arian-arian bada ere, zantzu ñimiño batzuk azaleratu dira eta horien artean Euskararen Erakunde Publikoaren egitura administratiboa, euskararekiko hizkuntza politika bideratzeko asmoz.

Batera zein bestera, aldi aproposa dela ezin uka. Horrexe-gatik hartu du Euskaltzaindiak bere kezka, betidanik izan

eta erakutsi duena, Euskal Herriko Iparraldearen euskara hobeto ezagutarazteko eta gizarteratzeko.

Halakoa egiteak, gaur egunean behintzat, eskatzen du bertan bertakoak aintzat hartzea eta eurekin batera lan egitea, hizkuntza akademia bati dagokion bezalaxe. Bi hitzetan esanda, Euskaltzaindia ere ahalegin kolektibo horren partaide izatea, berari dagokion alorrean, hots, euskararen alorrean.

Hartara, egun horretan azalpen hurrenkera esanguratsua izan da xede; inkesta soziolinguistikoa, hizkuntza politikaren ardura eta praktika dutenen erakundeen eta elkarten iritziak eta, nola ez, prozesu hori hur-hurrean bizi duten protagonistak ere bertan adierazle eta hizlari izatea.

Azpimarratzekoa da, orobat, bestelako datu xehea, entzuleen kopuru adierazgarria eta belaunaldi berrien presentzia, euskalgintzaren katea hautsi ez delako seinale dudagabekoa.

Nork bere buruarekin izan dezakeen poz hori, onuragarri izan arren, aho biko ezpata ere izan daiteke. Hori saihesten saiatu behar dugula argi esan zigun Sustapen Batzordeko buruak, SAGRARIO ALEMAN euskaltzain oso nafarrak, jardunaldi horretan parte hartu zutenei eskerrak emateko orduan.

Ez da, beraz, lehena eta ez da azkena ere izango Euskaltzaindiak Iparraldean egiten duena, argi duelako euskararen akademiak, gauza ororen gainera, euskarak Euskal Herri osoan izan behar duen estatusa hitz bakar batera laburbiltzen dela, alegia, ofizialtasunera.

Jakin badaki, hala ere, euskararen akademiak ofizialtasun hori ez dela izango arazo guztien konponbidea; bai, ordea, egungo arazoak konpontzeko bidean jar ditzakeena. Horien artean, bistan da, euskararen biziraupena dago eta horri buruzko baliabideak jarri izan ditu eta jartzen ditu Euskaltzaindiak Euskal Herri osoan, Ipar zein Hegoaldean, jakinik, hori bai, euskara bera bat eta bakarra dela, kasuan kasuko eta tokian tokiko egoeraren ezaugarriak bazterrean utzi gabe.

Jardunaldia, beraz, etorkizunerako deialdia izan da eta, are nabarmenago, elkarkidetzarako deia, banandurik baino, batera jardun dezagun.

Eusebio Erkiaga: jaiotzaren ehun urte

Norbaiti esango balitzaio orain dela ehun urte Lekeition zegoen giroa zer nolakoa zen, zalantzarik gabe erantzun zezakeen oraingoa baino euskaldunagoa zela. Ondo ulertu dezagun, alabaina, aurreko baieztapena. Ez dut nik Lekeitioko euskalduntasuna ukatuko, goraipatuko baino. Azkueren jaioterriak ekarri zuen, gerora ere, Eusebio Erkiagaren figura.

Hori da aurten ospatu duguna, haren jaiotzaren ehungarren urteurrena, XX. mendeko hasiera hartan jaio baitzen gerora euskal idazle sona handikoa eta euskaltzaina izango zena. Gerra aurreko Lekeitio euskaldun hartan, Eusebio Erkiagak abertzaletasunaren eta katolikotasunaren alde egin zuen apustu. Berarekin batera, beste gazte askok ere. Euren artean Eusebio Erkiaga gailendu zen albiste emaile eta pro-salari zein olerkari gisa orduko prentsan.

Hortaz, kazetaritza lanak egiten hasi zena, historiaren poderioz, euskal kazetaritzak izan duen historia mamitsu baten protagonista bihurtu zen. Gerra zela eta, *Eguna* egunkari euskaldunaren erredaktore izan zen, euskara hutsez, Bilbo Francoren atzaparretan jausi arte argitaratu zen egunerokoan.

Geroko kontuak ez ziren izan hain pozgarriak. Dena den, gerra ondoko urte latzetan, Eusebio Erkiagak jarraitu egin zuen euskalgintzaren barruan, euskara lantzen eta lantzen, Euskal Herriaren barruan eta bereziki Bilbon, euskalduntasunaren garra sustatzen. Kideak izan zituela bistan dago eta euskalgintzaren aldi ilun horren historia ere idazteke dagoela are argiago, jende gutxik ezagutzen duelako Bilbon gerra ostean egin zen ahalegina euskararen mundua desagertu ez zedin.

Francoren alkandora urdinek Bilboko Gran Vian *Movimiento Nacional*aren kontsignak oihukatzen zituzten bitartean, baziren, txiri-txiri, Platon eta Simenon euskaratzen zituztenak, jende euskaldun ikasiari goi mailako zein eguneroko aisialdiaren euskal emaitzak eskaini nahi zizkietenak.

Horietakoa zen Erkiaga. Lanbidez bankaria, gogo bidez euskaltzalea eta olerkaria, halabeharrez lan asko egin behar izan zituen euskalgintzaren barruan: antzerki egilea, kazetaria, itzultzailea...

Kazetaritza lanak ere gogoko eta berak sortu eta sustatu zuen euskara hutsezko astekaria, *Boletín Informativo del Banco de Vizcaya* izenekoa, kanpoan ziren euskal artzainei bidaltzen zitzaiena, diktaduraren garaian.

Oroegile, beraz, eta euskalgintzaren oro emaile, berak lor-
tu zuelako, batetik eta bestetik, gazte bizkaitar aldra bati be-
re euskal zaletasuna transmititzea, beraiek izan zitezen hu-
rringo belaunaldiengan euskararen suspertzaileak.

Hori guztiori, haatik, bere lanetan kezka artistikoa ahaztu eta alboratu gabe, bera izan baita, beharbada, aita Lino Ake-
solorekin batera, euskararen ikuspegitik Bizkaian izan du-
gun idazlerik puntarengoa.

Halakoa aintzat harturik, Euskaltzaindiak eta Deustuko Unibertsitateak omendu zuten Eusebio Erkiaga, azaroaren 30ean Deustuko Unibertsitatean egin zen jardunaldian, Eus-
kaltzaindiaren Literatura Batzordeak antolatua. Bertan ere,
partaide eta hizlari izan ziren Labayru Ikastegiko irakasleak.

Hitz batez esateko, garai baten testigantza osoa eta betea, euskal letretan izan diren gorabeherak ezin argiago erakus-
ten dituztenak. Hainbatez, mende oso bat dago laburbildu-
ta Eusebio Erkiagaren biografian, hain zuzen ere, Bizkaian euskal kulturak izan duen bilakaeraren nondik norakoak barruratzen dituena.

Ohore zuri, Eusebio Erkiaga jauna!

S.O. Akarregi ere etorri zen ekitaldira

Seguru nago, dagoeneko, zuetariko baten batek galdetu duela: harako *Akarregi non ote dabil, aspaldiko Akarregi bi-
zi al da?* Bizi da, bai, baina triste eta burumakur. Krisiak be-
te-bete harrapatu ez baina gogo handirik ez du batera eta
bestera ibiltzeko. Begietan lehen antzematen zitzaion disti-

ra hura ostendu zaio, eta, egia esan, nik neuk ere gutxitan baino ez dut ikusten.

Horrexegatik eskertu nion Eusebio Erkiagaren ekitaldira etorri izana. Gelako atzeko aldean egon zen, isil-isilik, lantzean behin keinuak eginez eta, bestetan, irribarre eta urrunera begiratzen, Lekeitioko garai haiek barruan balitu bezalaxe.

Ekitaldia bukatu zenean, unetxo batez berarekin izan nintzen. Aspaldiko bana esanez elkar agurtu eta galdetu nionean *huntaz eta hartaz*, berehala konturatu nintzen umorerik ez zuela lehen gogokoak zituen gaiez mintzatzeko.

Saiatu nintzen bere onera ekartzen, *alajaina* batzuk bota genituen eta gero aldendu ginen, ni bulegora eta bera Bilboko erreka bazterretik, Olabeaga norabidean zuela, paisaia hura berea izango ez balitz bezalaxe.

Krisia, itxaropenik eza, herrimina... nork daki!¶